

Belangwekkender, minder wanordelijk ook, schijnen de werken van dien synthetischen geest binnen de vakgebieden zelf. Daar laat zich in concreto zijn activiteit waarnemen. Gevolg juist van die op het concrete gerichte en alleen daarom bekommerde werkzaamheid is de naar buiten tredende onordelijkheid der begrenzingen, die als onbedoeld gevolg uit den welompaalden arbeid even hulpeloos in de ruimte zich uitgiet als de lichaamsbewegingen van een geconcentreerd mensch in een drukke straat.

Voorbeelden van synthetische methode in de taalkunde.

Vervolgen wij den synthetischen geest aan eenige voorbeelden binnen de taalkunde. Onze oudere grammatica, gebouwd op de Latijnsche, kende, overeenkomstig de structuur van het Latijn, vaste, wel onderscheiden schemas, de grammatische begrippen. Deze hadden tweeërlei deugd: alle verschijnselen der zinsontledingen pasten erin, terwijl de onderlinge afstand der schemas zelf de herkenbaarheid en beheerschaarheid der verschijnselen waarborgde. Geen overgang tusschen de substantieele vastheid van groepen als rededeelen, naamvallen, wijzen, personen. Indien zekere verschijnselen tegen die welonderscheidenheid ingingen, waren zij uitzonderingen. Deze bevestigden den regel, in pregnanteren zin dan het in halven ernst werd bedoeld. Immers de uitzondering was meer én minder dan bevestiger van den regel, zij was draagster, wil men, slaaf of slachtoffer van de vastheid van den regel, zij werd uitzondering *verklaard*, opdat de regel van haar geen schade zou hebben. Want het feit, dat uitzondering verklaard wordt, is even, niet minder feitelijk dan de feiten, die den regel dragen. Draagt zulk een feit niet rechtstreeks den regel vanwege de blijkende onevenkomstigheid met andere feiten, dan wordt het afzonderlijk gezet, uitgezonderd en komt door dien titel zelf den regel toch nog te dragen. De naam uitzondering, betreffend alsnog in tweeder instantie het afgezonderde feit op den regel maakt in dien zin waar, dat de uitzondering den regel steunt. Al steunend is zij echter tevens een bedreiging voor den regel en met gelijk recht kan beweerd, dat de regel als uitzondering van haarzelf de uitzondering steunt.